

Bidrag til Familien Rosenkrantz's Historie

i det 16de Aarhundrede

af **A. Heise.**

(Fortsat fra 2. R. B. III).

IV. Tange-Linien.

I Øxendrup Sogn i Gudme Herred i Fyn, hvor der endnu findes en Landsby ved Navn Tangaa, laa i tidligere Dage en Herregaard, som allerede i Dronning Margrethes Dage var i Familien Rosenkrantzes Eje. Ridder *Niels Jensen (Rosenkrantz)* til Hevringholm skriver sig nemlig i sine senere Leveaar til Tange, og efter hans Død (omtrent 1411) kom den til hans Søn, Hr. *Niels Nielsen* til Tange († omtrent 1450). Dennes umyndige Børn stode efter hans Død under Formynderskab af hans Broder, Hr. *Ludvig Nielsen* til Palsgaard, og ved denne Lejlighed kom Gaarden i dennes Besiddelse, uden at man nærmere véd, hvorledes dette skete. Af dennes Sønner synes den ældste, *Niels Ludvigsen* til Palsgaard, der var trolovet med Mogens Gøyes Datter *Pernille*, ikke at have haft Del i Tange; derimod havde to andre af hans Sønner, *Klavs Ludvigsen* til Togerup og Palsgaard og *Mogens Ludvigsen*, Del heri. I al Fald skrives den sidstnævnte stadig hertil og boede ogsaa paa Gaarden, medens Klavs Ludvigsen maaske neppe skrives hertil, men derimod begge hans Sønner, *Axel* og *Mogens Klavsens*¹⁾.

Om de tidligere Slægtled og om Klavs Ludvigsen henvises til 1ste Del af Familien Rosenkrantzes Historie. Derimod skal

¹⁾ Nu afdøde Biskop Engelstoft har i sin Tid meddelt mig, at der paa Sandager Kirkegaard ved Bogense findes en Gravsten, som siges at være kommen fra Palsgaard. Den ligger nu paa en Bondes Grav; men dens ældre Prydelser tyde paa det 15de(?) Aarhundrede, med to Vaabener som Rosenkrantzernes og Hackernes og en Indskrift: *Niels Ludewiigsen . . . il lott gør mich.* — Rosenkrantz-Vaabnet er *med Løver.* — Biskop Engelstoft tvivlede om, at hermed kunde menes Niels Ludvigsen til Palsgaard; men Indskriften og Vaabnet synes dog at tyde derpaa. — En anden af disse Brødre, *Oluf Ludvigsen*, har i Slægtregistrene blot Vedføjelsen: død ugift. Hermed menes, efter hvad Hr. Thiset har meddelt mig, vistnok *Ove Ludvigsen*, der var Kannik i Aarhus, og som 1533 førte i sit Vaaben Rosenkrantzernes Skaktavl (dog uden Løver).

her meddeles nogle nærmere Oplysninger om Mogens Ludvigsen, som ikke er omtalt i 1ste Del.

Mogens Ludvigsen (Rosenkrantz) var altsaa en Søn af Hr. Ludvig Nielsen til Palsgaard og Tange i dennes Ægteskab med Fru Kirsten Hack. Han forekommer første Gang i Aaret 1516, da Markvard Tidemand paa Holind (∴: Holm) til „velbaarne Svend Mogens Ludvigsen i Tangegaard“ udstedte et Pantebrev paa en Gaard i Hesselager Sogn. I Aaret 1518 maatte han betale Kristiern den anden 50 Mark for Hjemlov, medens Kongen drog til Sverig. Recessen af 1536 har han underskrevet blandt den fynske Adel og levede endnu 1550, da Niels Hansen i Tange Mølle stævnedes „Mogens Ludvigsen til Tange“, fordi denne havde ladet sin Svend ihjelskyde hans Moder i Tange Mølle, og samtidig fik Frans Jensen i Tange Mølle kongeligt Lejde om at maatte blive ufejdet og uoverfalden til St. Hans Dag Midsommer for en Karl, han ihjelslog, som tilforn havde ihjelskudt Frans Jensens Hustru. De nærmere Omstændigheder ved denne Sag kjendes ikke. Kort efter synes Mogens Ludvigsen at være død ugift, og Klavs Ludvigsens Børn bleve da Eneejere af Tange¹).

Klavs Ludvigsen (Rosenkrantz) havde i sit Ægteskab med Kristence Jepsdatter Sparre fire Børn, *Axel Klavsen Rosenkrantz*, der fik Togerup i Skaane efter Forældrene, *Mogens Klarsen Rosenkrantz*, der fik Navntorp i Skaane og Klavs Ludvigsens Andel i Tange, og to Søstre, **Kirsten Klavsdatter Rosenkrantz**, der var Priorinde i St. Peders Kloster i Skaane og som oftere nævnes i Brødrenes Arvesager og levede endnu 1549 som Priorinde i Klostret²), og **Berete Klavsdatter Rosenkrantz**, der 1533 var Enke efter en Adelsmand, *Must Hansen*, da hun skjødede til sin Morbrøder, Mester Aage Sparre, Electus til Lunde Domkirke, en Gaard i Malmø. Hun var død inden 10 April 1540, da Aage Sparre skjødede Hr. Mogens Gyldenstjerne denne Gaard

¹) Klevenfeldts Sigilsamling (Tidemand). — Suhms Samlinger II, 2, 37. — Dsk. Mag. 3 R. VI, 227 ff.; 4 R. V, 185.

²) Familien Rosenkrantzes Hist. II, Diplom. Nr. 31. — Arvesagen fra 1541 efter Aage Sparre.

i Kompagnistræde i Malmø, som han havde kjøbt af sin afdøde Søsterdatter¹⁾).

Mogens Klavsen Rosenkrantz, der vistnok var ældre end sin Broder Axel, skjønt denne ofte i Breve nævnes først, forekommer allerede i Aaret 1511 „i Tange“, da han udskrives til at møde i Leding med 2 Heste. Til den samme Ledings-tjeneste sættes han som fynsk Adelsmand baade 1525 og 1535. Den store Reces af Oktober 1536 har han ligeledes undertegnet blandt den fynske Adel; ligeledes den fynske Adels Reces af Januar 1550, under Betegnelsen „til Tange“, uagtet Mogens Ludvigsen endnu levede²⁾. Ved dennes kort efter følgende Død synes han at være bleven Eneejer af Tange. Om denne Gaard opstod der forøvrigt i Aaret 1551 en Proces, maaske netop foranlediget ved Mogens Ludvigsens Død. Niels Lange til Kiersgaard, Sønsøn af Niels Gundesen Lange til Lydungaard og Anne Nielsdatter Rosenkrantz, stævnedes nemlig Mester Mads Hvid, Præst i Holstebro, der var gift med Lene Gyldenstjerne, en Datter af Oluf Pedersen (Gyldenstjerne) til Estvadgaard og Anne Ludvigsdatter (Rosenkrantz), „for Fyldest af den Arvepart, som Mads Hvids Hustru havde faaet Fyldest for i Tang Gaard og Gods, som Hr. Ludvig Nielsen (Rosenkrantz) tog efter sin Broder Hr. Niels Nielsen, da han var Værge for dennes Børn, og for Pantebreve og for Pantegods, som Hr. Ludvig Nielsens Arvinger forholde Niels Lange og hans Medarvinger“. Men da Mads Hvid paa sin Hustrus Vegne erklærede, at hun ingen Lod eller Part havde i Tang Gaard eller Gods, og at han ikke vidste, at der var udlagt ham noget til Vederlag derfor, og desuden beraabte sig paa, at Sagen burde behandles ved Herredsting og Landsting, afvistes Sagen og henvistes til Ginding Herredsting³⁾.

Man faar saaledes af denne Dom ikke Rede paa, hvorledes

¹⁾ Fam. Rosenkr. Hist. II, Dipl. Nr. 112 og Nr. 152. Rigsark., Oxie H. Nr. 66, Perg., — Breve i Adelssamlingen, Fasc. 53 (Rosenkrantz).

²⁾ Dsk. Mag. 4 R. II, 299; Ny dsk. Mag. V, 51 ff.; Dsk. Mag. 3 R. VI, 101; Rigsraadsbreve i Rigsark., 2den Saml. Nr. 21.

³⁾ Dom af Kongens Retterting, dat. Odense 4 September (Fredag efter Sancti Ægidii Dag) 1551, Afskrift hos Klevenfeldt (Fam. Lange).

det egentlig var gaaet til, at Tange Gaard og Gods var gaaet over til Hr. Ludvig Nielsen (Rosenkrantz), medens han var Væрге for sine Broderbørn. For øvrigt beholdt Mogens Klavsens kun i kort Tid Gaarden, som han inod Vederlag for Gods i Skaane mageskiftede til sin Broder, *Axel Klavsens Rosenkrantz*. Dette fremgaar af en Dom af 26 Juli 1552, der vil blive nærmere omtalt under Broderen, med hvis uheldige Pengeforhold Mogens Klavsens havde meget Bryderi, hvilket senere nærmere vil blive omtalt. Selv tilbragte han nu sine Levedage paa Navntorp. I det offentlige Liv havde han ikke taget stor Del. Han havde imidlertid Ærkebiskop Aage Jepsens Sparre i Lund til Morbroder, og dette kom ham og hans Broder til Gode, idet de i Forening i Aaret 1525 forlenedes med Fultofte Bispegaard i Skaane som Pant for 1200 rhinske Gylden. Det var paa denne Tid, at Aage Sparre søgte Konfirmation baade hos Kongen og Paven som Ærkebisp og i den Anledning maatte udgive umaadelige Summer. Søstersønnerne have altsaa i den Anledning maattet laane ham Penge. De beholdt Lenet i det mindste til 1536, da det 27 August forlenedes til Jep Tordsen (Sparre). Dette staar selvfølgelig i Forbindelse med Bispegodsets Inddragelse; men allerede 15 November udstedtes efter Mogens Gøyes Forslag atter Følgrebrev til Mogens og Axel Klavsens, og Jep Tordsen fik Ordre til atter at lade dem faa Lenet. Dette synes dog ikke at være sket; Jep Tordsen vedblev i en længere Aarrække at være forlenet med Fultofte; tilsidst solgte Kongen Lenet 1546 til Hr. Mogens (Gyldenstjerne¹⁾).

Ved Arv i Tange, Navntorp, Palsgaard og efter Aage Sparre synes Mogens Klavsens at have sanlet sig en ret betydelig Formue. Han skildres ogsaa i et Arvedokument efter sin Død som en Mand, der havde levet et tarveligt Liv og skrabet Penge sammen; men han var meget uvidende; det siges udtrykkelig om ham, at han hverken kunde læse eller skrive, hvorfor han

¹⁾ Det interessante Pantebrev af 1525 er trykt i *Fam. Rosenkrantzes Hist.* II, Nr. 56. — *Dsk. Mag.* 3 R. VI, 78. — *Erslev, Lensmænd*, S. 66. — *Danske Kancellireg.* 1535—50, Reg. under Fultofte (der var næppe mere end ét Len af dette Navn i Froste Herred).

maatte overlade det hele til sin Skriver, *Jakob Mogensen*. Da Mogens Klavsens, der længe havde været svagelig, døde paa Navntorp 1560¹⁾, udbrød en sand Storm mod samme Jakob Mogensen fra Hr. Mogens Gyldenstjernes Side, der beskyldte ham for at have bedraget den gamle ugifte Mand og tilvendt sig en Del af hans Efterladenskaber. Hr. Mogens Gyldenstjerne synes dog ikke at have kunnet bevise sine Beskyldninger²⁾. Det mærkeligste ved Sagen er, at Jakob Mogensen synes at have været Mogens Klavsens Frillesøn. Ganske vist berøres dette Forhold ikke i Sagen mod Skrивeren, men allerede 7 December 1551 forlenede Mogens Klavsens med sin Broder Axels og dennes Hustru Magdalene Kristiernsdatters Samtykke „*sin kjære Søn*“ Jakob Mogensen for villig og tro Tjeneste, som han har bevist ham, Fjærestad Gaard i Lugude Herred paa Livstid; naar Jakob Mogensen døde, skulde Gaarden atter tilfalde Mogens Klavsens nærmeste Arvinger³⁾. Dette Brev er medbeseglet af Hr. Mogens Gyldenstjerne til Fuldtofte. Denne kan saaledes ikke have været uvidende om Jakob Mogensens Forhold til Mogens Klavsens, og der bliver altid en Tvivl tilbage om, hvorvidt den Jakob Mogensen, der i en længere Aarrække havde tjent Mogens Klavsens som Skriver og i et og alt synes at have været hans højre Haand, er identisk med Sønnen. Om dennes senere Skjæbne vides ellers intet.

Axel Klavsens Rosenkrantz var efter sin Broders Død den eneste levende af Klavs Ludvigssens Børn. Han forekommer første Gang 1525, da han i Forening med sin Broder Mogens fik Fuldtofte i Forlening og Pant af sin Morbroder Aage Sparre. I Juli 1533 nævnes han under Herredagen i Kjøbenhavn blandt de Adelsmænd, der afslog Kristiern II's Forsøg paa atter at komme paa Tronen⁴⁾. Under Grevefejden tjente han blandt den skaanske Adel og har Nytaarsaften 1534 i Væ medunder-

¹⁾ Tegnelser 1560 pag. 355 under 28 November.

²⁾ Om Jacob Mogensen findes et Par meget vidtløftige Dokumenter i Klevenf. Saml. Dok. Beskr. (Rosenkrantz).

³⁾ Fam. Rosenkr.'s Hist. II. Dipl. Nr. 204.

⁴⁾ Krag's Kr. III's Hist., dansk Oversættelse I, 5.

tegnet den skaanske Adels Bemyndigelse til Kristoffer Huitfeldt og Josef Falster til at sætte sig i Forbindelse med de svenske Høvedsmænd, der af Kong Gustav sendtes Kristian III til Hjælp¹⁾. Recessen af 1536 har han ogsaa underskrevet blandt de skaanske Adelsmænd. At han ved denne Lejlighed synes at have mistet Fultofte Len, der var gaaet over til Jep Tordsen (Sparre), er allerede omtalt under hans Broder Mogens. I Aaret 1539 næves han atter blandt de skaanske Adelsmænd, som i Lund udsønde sig med Jørgen Kock efter dennes Adfærd i Grevefejden²⁾. Da der i Aaret 1542 skulde sendes Hjælpetropper til Kong Gustav i Sverig i Anledning af Dackefejden, sættes Mogens og Axel Klavsen til 2 Glavind; dette gjaldt Fultofte Len, men i Randen af de kongelige Fortegnelser er der tilføjet: disse Len har Jep Tordsen³⁾. Dette staar vistnok i Forbindelse med den store Arv, der i Mellemtiden var faldet efter Morbroderen, Mester Aage Sparre. Selv forekommer Axel Klavsen næsten aldrig senere i offentlige Hverv. 1545 maatte han yde Kongen et Laan af 50 Daler, medens hans Broder Mogens ved samme Lejlighed sættes til det tredobbelte⁴⁾. Det gik nemlig stadig ned ad Bakke med Axel Klavsens Formuesomstændigheder, uagtet han dog efterhaanden fik Del i forskellige Hovedgaarde.

Efter sine Forældre havde Axel Klavsen arvet *Togerup* (eller Taagerup), en nu forsvunden Herregaard i Tommerup Sogn i Skyts Herred, tæt ved Trælleborg. Gaarden var imidlertid meget forfalden. Axel Klavsen maatte da tage sin Tilflugt til sin Morbroder i Lund, Mester Aage Sparre; denne byggede ogsaa Gaarden op mod den 29 Septb. 1539 at faa i sin Livstid Halvdelen af Gaardens Tilliggende i Ager og Eng og Brugsretten over en Del af Bygningerne⁵⁾. Da Aage Sparre døde i Aaret 1541, fik Axel Klavsen formodentlig atter den hele Brugsret af

¹⁾ Paludan Müller, Grevens Fejde II, 470 ff.

²⁾ Samlingar til Skånes historia, 1871, S. 57 ff.

³⁾ Dansk Mag. 3 R. VI, 357.

⁴⁾ Dansk Mag. 4 R. I, 126; 142 ff.; 235.

⁵⁾ Fam. Rosenkr.'s Hist. II, Dipl. Nr. 151.

Gaarden; men forøvrigt opstod der en Mængde Stridigheder om Arven.

Mester *Aage Sparre*, der fra 1523 til 1532 var Electus til Lunde Ærkestol, og som efter Reformationen vedblev at være i Besiddelse af Degnedømmet ved Lunde Kapitel lige til sin Død, var en Søn af Jep Tullesen (Sparre) til Skurup (nu Svaneholm i Skurup Sogn, i Nærheden af Jernbanestationen af samme Navn paa Malmø-Ystadbanen, et Par Mil fra Ystad). Han var saaledes Broder til Axel og Mogens Klavsens Moder, Kristence Jepsdatter (Sparre), og til Tord Jepsen (Sparre), der 1513 var bleven dræbt af Niels Brahe, men havde efterladt sig en Søn, Jep Tordsen (Sparre) til Liungby i Skaane, der saaledes ogsaa hørte til Mester Aage Sparres Arvinger. Af Mester Aage Sparres øvrige Brødre nævnes Oluf Jepsen, ligesom Aage Sparre selv, til Skurup, men døde ugift; den mest ansete af Brødrene var Hr. Movrids Jepsen (Sparre) til Skurup, eller som Gaarden fra nu af hedder, Svaneholm, Medlem af Danmarks Riges Raad. Han havde efterladt sig to Børn, Jakob Movridsen Sparre til Svaneholm og Fru Anne Movridsdatter Sparre, der var gift med den højt ansete Rigsraad, Hr. Mogens Gyldenstjerne. Alle disse Broder- og Søsterbørn vare saaledes Mester Aage Sparres Arvinger. Men neppe var gamle Mester Aage Sparre bleven begravet i Skurup Kirke, før de indviklede Arveforhold og Gjældsforhold viste sig. At følge alle disse indviklede Forhold i det enkelte, vilde ikke lønne sig Umagen. Den mest fremtrædende af Arvingerne var Hr. *Mogens Gyldenstjerne*, der synes at have overtaget Overledelsen af Sagen, men som neppe var en Mand, der altid var let at have at gjøre med, især for en Stymper som Axel Klavsen, der ligesaa lidt som sin Broder Mogens synes at have kunnet skrive selv; hvor der skal egenhændig Underskrift til, maa i al Fald stadig hans Hustru, *Magdalene Kristiernsdatter (Dyre)*, træde til, ligesom man ogsaa har Exempel paa, at hun i Mandens Sted har maattet møde for det kongelige Retterting og føre hans Sager.

Ved Skiftesamlingen i Lund efter Aage Sparre havde hverken Axel Klavsen eller hans Broder Mogens været personlig tilstede,

uagtet de havde været opfordrede til at give Møde. 29 Marts 1541 foretog de øvrige Arvinger i Lund Skiftet paa egen Haand. Kort efter gave de to Brødre ogsaa Mogens Gyldenstjerne Kvittering for Modtagelsen af den Anpart, det tilkom ham at udrede dem af Aage Sparres efterladte Guld, Sølv og Penge¹⁾. Aage Sparres Formue bestod imidlertid for en stor Del i Fordringer (Gjældsbreve), han havde paa andre; herom blev der senere holdt et Møde i Malmø, hvor det aftaltes, at Mogens Gyldenstjerne og Jep Tordsen Sparre skulde tage Brevene til sig, sørge for Indkrævningen og beholde Halvparten heraf, medens den øvrige Halvpart skulde tilfalde de øvrige Arvinger, Jakob Sparre, Axel og Mogens Rosenkrantz²⁾. Først i Aaret 1550 blev Sagen dog endelig afgjort for Aage Klavsens Vedkommende, idet denne gav Hr. Mogens Gyldenstjerne Fuldmagt til at opkræve og opbære „den Gjæld“, der var tilfalden ham efter Mester Aage Sparre, hvorpaa Mogens Gyldenstjerne strax gav ham en Sum for Beløbet med Ret til at beholde alt, hvad han kunde indkræve baade af Axels egen Anpart og af den Part, der mulig kunde tilfalde Axel efter hans Broder Mogens, hvis denne døde før Axel³⁾. Stakkels Axel Rosenkrantz var jo imidlertid stadig i Forlegenhed. Et Aarstid efter, nemlig 2 Februar 1551, pantsætter han atter for 200 rhinske Gylden og 100 gode Joakimsdalere en Del Gods til Klavs Urne til Beltebjerg⁴⁾. Mogens Gyldenstjerne greb nu ind med rask Haand. Han begav sig til Togerup, hvor der d. 26 Marts udstedtes en Række Breve, hvorved Mogens Gyldenstjerne fik ordentlig Tag i det hele. Axel Rosenkrantz maatte forpligte sig til, ikke at sælge eller pantsætte noget Jordegods, før han først havde tilbudt Hr. Mogens det. Denne forstrakte derpaa Axel Rosenkrantz med en Sum af 1500 Daler for 6 Procents Rente og mod at faa Pant i hans Hovedgaard *Ramsasa* tillige med en stor Del Jordegods. Samme Dag skjødede han derpaa til Hr. Mogens ogsaa sin Gaard *Ottstorp* i Gønge

¹⁾ Fam. Rosenkr.'s Hist. II, Dipl. Nr. 157—161.

²⁾ Sammesteds Nr. 180.

³⁾ Adelsbr. Fasc. 53, „Rosenkr.“, 2 Breve, dat. Malmøhus 2 Febr. 1550.

⁴⁾ Rigsarkivet, Oxie Herred Nr. 75.

Herred¹⁾; men samtidig med disse Transaktioner maatte Axel Klavsens Hustru udstede følgende Brev:

„Jeg *Madelene cristiernsdoter* bekener met dene min egen han se[s]rift, at jeg lover] oc til[siger] erlig oc velbyrdig man Her maanss gyldenstiern, ad der som gwd har ssa ffior sset, ad vel byrdig man Her manss oc ieg lever min hossbaness broders død manss Clawissøn [over], da sskal fforneffde Her manss [beholde] halparten i ale de penningæ, gwl oc ssøl, der ieg kan fange effter for neffde min kere hossbanes broder (osv., osv.)“²⁾.

To Dage efter (28 Marts) var Hr. Mogens dog saa naadig, paa Malmøhus at udstede et Brev, hvori han tilsagde Axel Rosenkrantz, Fru Magdalene og deres fælles Barns Værge, at dersom de kunde udbetale ham igjen 1600 Daler med Renter *med deres egne Penge, ikke med Penge luante af en anden* enten paa Ramsasa eller paa andet Gods, ja saa skulde de faa Hovedbrevet paa Ramsasa med mere Gods tilbage igjen³⁾. Det var meget ædelmodigt af Hr. Mogens. Hvor skulde de stakkels Djævla faa de Penge fra! 29 November s. A. maatte Axel Rosenkrantz ogsaa igjen pantsætte Hr. Mogens sine Gaarde og sit Gods i „Fulie“ i Skyts Herred for 200 Joakimsdaler og 100 Gylden i Guld⁴⁾. Det var imidlertid netop paa denne Tid, at Axel Rosenkrantz tilmageskiftede sig *Tange Gaard* i Fyn af sin Broder Mogens⁵⁾ mod at give ham Gods i Skaane. Da der imidlertid deriblandt netop var en Del af det Gods, som han havde pantsat til Hr. Mogens for de 1500 Daler, maatte han selvfølgelig give denne andet Gods isteden⁶⁾.

Midt under alt dette mistede Axel Klavsens sin Hustru, *Magdalene Kristiernsdatter*, der var af en Familie, der førte *Dyrernes*

¹⁾ Rigsark., Sverig, Personalia Nr. 28. — Färs Herred Nr. 11. — Giönge H. Nr. 11.

²⁾ Adelsbr., Fasc. 11, Bryske, 1ste Omslag

³⁾ Adelsbreve, Fasc. 26, Gyldenstjerne.

⁴⁾ Rigsark., Skiuts H. Nr. 1.

⁵⁾ Ovenfor S. 44

⁶⁾ Rigsark. Färs H. Nr. 15 og Skaane, Uvisse Gaarde og Gods Nr. 1, begge dat. Malmø, 12 Dag Kristmaaned (Dec.) 1551.

Vaaben, men rigtignok aldrig Navnet. Faderen, *Kristiern Nielsen* til Hjelmsø (Tybjerg Sogn og Herred), var allerede død o. 1536; Moderen, *Kirsten Pedersdatter* (Fikkesen) fra Skaffeløv Gaard (Nordrup Sogn, Slagelse H.) var død 1551, da der blev truffet den Overenskomst mellem Axel Rosenkrantz, eller vel rettere mellem Fru Magdalene paa hans Vegne, thi hun har som sædvanlig underskrevet Brevet, og hans Svoger *Peder Kristensen (Dyre)* paa den anden Side om Arv og Gods efter deres Fader og Moder, at Axel Rosenkrantz og hans Hustru skulde have alt Godset i Skaane, Peder Kristensen alt Godset i Sjælland¹⁾. Giftermaalet maa have fundet Sted o. i Begyndelsen af Aaret 1541; thi i Aage Sparres Testamente af Aar 1540 skal hun endnu være omtalt som ugift²⁾, men i Juli 1541 omtales de som gifte i en kgl. Rettertingsdom, hvor noget hende af Aage Sparre tilskjødet Gods tildømmes hende, med mindre det kunde bevises, at Aage Sparres Segl var hængt under Skjødebrevet mod hans Vidende og Vilje³⁾. Axel Klavsen maa i saa Fald først temlig sent have giftet sig, da han næppe er bleven født efter Aar 1500. De havde kun ét Barn, Sønnen *Klavs*, der ved Moderens Død endnu ikke var voxen. Hun levede endnu i December 1551, da hun i Malmø medunderskriver det Brev, hvori Svogeren Mogens Klavsen Rosenkrantz forlenede sin uægte Søn med noget Gods⁴⁾, men nævnes ikke i de den 12 Dec. s. A. udstedte Breve, og var i ethvert Tilfælde død inden d. 30 Januar 1552. I et langt senere udstedt retsligt Dokument erklærede Skriveren paa Hjelmsøgaard, Anders Fris, og dennes Broder, Peder Fris, som ogsaa var i Peder Kristensens Tjeneste, at før Fru Magdalene døde paa *Egede*, sendte hun sine Kister til Hjelmsø, hvor de bleve forseglede af Oluf og Jørgen Grubbe af Sandby; men da Peder Kristensen, som paa den Tid var paa Kalundborg (i Fængsel), kom hjem, blev han vred herover og brød

¹⁾ Rigsark., Orig. paa Perg., Adelen i Danm., P. Kristensen Nr. 5.

²⁾ Thiset, Stamtavler o. danske Adelslægter III, 58 (Danm. Adels Aarvog 1891, 149).

³⁾ Krag, Krist. III's Hist. II, 356 ff.

⁴⁾ Familien Rosenkr.'s Hist. II, Dipl. Nr. 204. (Se ogsaa ovf. S. 50).

dem op; hvor Klenodierne, der vare deri, bleve af, det vidste de ikke. Anders Fris vidner ligeledes, at han vel vidste, at Fru Magdalene havde Guldkjeder og Guld paa Snorer, som hun tog til i sin Nød og Trang og gav ud til Gjæld og andet. Lige saa lidt vidste de noget om, hvor de 1500 Daler vare blevne af, som Fru Magdalene havde faaet af Hr. Mogens Gyldenstjerne, kort før hun drog over til Skaane¹⁾.

Efter Konens Død kom *Axel Rosenkrantz* fuldstændig i sin Svoger *Peder Kristensens* Vold. Denne Person havde efter Faderen arvet *Hjelmsøgaard*, hvortil han allerede skrives 1537, da hans Frænde Niels Fikkisen til Sandby solgte til ham en Gaard i Kjøbenhavn „ud mod Volden“²⁾. I April 1546 stævnedes han tillige med Erik Kristoffersen (Dyre) til Vindinge (Fiurendal) og senere tillige med sin Svoger Axel Klavsen af Rigskansler Antonius Bryske og dennes Medarvinger for *Skafteløv* Gaard for den Anpart, de to Søskende havde i denne Gaard efter deres Moder²⁾. Der faldt Dom i Sagen, hvorved Hartvig Bryskes Arvinger tilkjendtes Ret til *Skafteløv* Gaard som Pant; men alligevel maatte Antonius Bryske i Aaret 1547 tiltale Peder Kristensen, fordi han skulde have „solgt“ en Bondesøn af *Skafteløv* Gods, efter at det var blevet tildømt Hartvig Bryskes Arvinger, og havde hugget Træer i Skoven³⁾. Han viser sig saaledes allerede her som en stridbar Karakter, og det samme gjælder vistnok Søsteren. I Aaret 1550 blev saaledes Fru Magdalene, der komisk og betegnende nok i de kongelige Brevbøger først har været opført som „Axel Klavrens *Efterleverske*“, et Ord, der dog atter er overstreget, stævnet for det kongelige Retterting for noget Gods, hun tog fra en Kvinde uden at have vundet sig Ret dertil ved Loven⁴⁾.

Til en saa tvivlsom Person som Svogeren maatte *Axel Rosenkrantz* forskrive sig med Hud og Haar ved et paa *Hjelmsø* d. 30

¹⁾ Fam. Rosenkr.'s Hist. II, Dipl. Nr. 221.

²⁾ Rigsark. Kjøbenh., Gaarde og Huse Nr. 220. — Om det er ham, der 1535 ved Udskrivning af den fynske Adel sættes til 1 Mand (Danske Kancellireg. S. 12), og som har undertegnet Recessen af 1536, ligeledes blandt den fynske Adel, er maaske tvivlsomt, skjønt ikke urimeligt.

³⁾ Dansk Mag. 4 R. I, 151, 197, 264; V, 349—50.

⁴⁾ Dansk Mag. 4 R. VI, 153—54.

Januar 1552 udstedt Brev, hvori han erklærer, at han med fri Vilje og velberaad Hu for „besynderlige Ulykkers Skyld“ har kjærlig ombedet sin kjære Svoger, ærlig og velbyrdig Svend Peder Kristensen, at være sin og sin Søn *Klavses* fuldmyndige Væрге, saaledes at Svogeren i et og alt kunde gjøre, hvad han vilde, med Hensyn til Axel Rosenkrantzes og Sønnens Sager, hvorimod Axel selv fraskriver sig al Ret til fra denne Dag at købe, sælge, afhænde eller bortpante noget som helst af sit eget, sin afdøde Hustrus eller Sønnens rørlige eller urørlige Gods. Kort sagt, Peder Kristensen havde faaet Magten over det hele. Samtidig gav Axel sin Søn *Klavs* under Svogereus Værgemaal *Halvparten af Taagerup Gaurd og Grund* med dets Tilliggende, der var hans Arve-gods, og *Halvparten af Tange* i Fyn med det dertil liggende Gods, som han og hans salig Hustru Magdalene havde kjøbt (nemlig ved Magelæget med Broderen *Mogens*). Desuden gav han Peder Kristensen tvende Pergamentsbreve, hvorved han, i Fald Sønnen døde umyndig, indsatte *Peder Kristensen til dennes Søstersøn Klavs Rosenkrantzes Arving* til hele Godset, som Peder Kristensen strax paa sin Søstersøus Vegne skulde overtage. Dette blev bekræftet ved et paa Landstinget udstedt Vidnesbyrd, hvor Axel Rosenkrantz personlig overdrog Svogeren Værgemaalene, — uagtet Broderen *Mogens* endnu levede. Til Gjengjæld forpligtede Peder Kristensen sig til at skaffe Axel Rosenkrantz en ærlig Riddermandsmands tilbørlige Underhold af sit eget til sig, to Svende og en Dreng, Foder til tre Heste, Øl og Mad med tilbørlig Pryssing, dansk Øl og Mjød, enten paa Taagerup, Tange eller Hjelmsø, hvor han selv vilde være, og intet andet Sted, samt Klæder til ham og Svendene¹⁾.

Netop som Peder Kristensen skulde til at tage fat paa Sagerne, blev han hindret i sin Fart. Han blev nemlig sat fast paa Kalundborg, uden at man véd nærmere, hvad Grunden hertil var. Han var fri endnu d. 30 Januar 1552, som det fremgaar af det foregaaende, og ligeledes, da han kort efter i Axel Rosenkrantzes Sag mødte paa Landstinget i Ringsted. Han sad imid-

¹⁾ Familien Rosenkrantzes Hist. II, Dipl. Nr. 206; 207; 208; jvf. Matzen, Panteret, S. 185 ff.

lertid fast, efter hvad der ovenfor er omtalt, da Søsteren Fru Magdalenes Kiste kort efter førtes til Hjelmsø, og d. 29. Februar har han ogsaa fra Kalundborg udstedt et Brev, hvorved han solgte til Fru Sidsel Ulfstand, Enke efter den kort før afdøde Lensmand paa Kalundborg, Knud Pedersen Gyldenstjerne, en Gaard i Ørsted By og Sogn i Ramsø Herred, et Salg, der vistnok ogsaa staar i Forbindelse med Axel Rosenkrantzes Gjældssager¹⁾, thi ifølge en Optegnelse af Fru Sidsel Ulfstand havde hun i Aaret 1547 laant Fru Magdalene Axel Klausens 200 Gylden. Under 3. Juli udstedtes derpaa Brev til Erik Bølle og Frans Banner, der midlertidig havde Kalundborg Len under deres Styrelse, at da Kongens Hofsinde, Peder Kristensen, havde bedt om at komme ud af sin „Bestriking“, skulde de lade ham forsegle og underskrive et medfølgende Brev, hvorpaa han skulde rejse til Kongen²⁾. Et udateret Brev af Mogens Rosenkrantz, hvori han tilstaar at have faaet tilbage 2000 Daler, som Peder Kristensens Tjener Peder Fris paa sin Herres Vegne havde indlagt hos Slotsfogeden paa Kjøbenhavns Slot, og som skulde have været udgivne til Kongen for Peder Kristensens Fængsel, staar formodentlig i Forbindelse med denne Sag, eller maaske snarere med en lignende Affære senere³⁾.

Da Peder Kristensen kom til Kjøbenhavn, maatte han 17. Juli staa til Rette for en Del af Axel Rosenkrantzes Kreditorer, som nu kastede sig over ham. Fru *Ida Munk*, Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantzes Efterleverske til Vallø, stævnedede ham saaledes for 300 Joakimsdaler og 100 Mark danske Penge, som han dømtes til at betale, og Landsdommeren i Skaane, Klavs Urne, for noget Gods, han havde faaet i Pant for et Laan, men som var overladt Mogens Klavsen ved Mageskiftet med Tange. Peder Kristensen tilbød at udbetale Summerne, da han ikke kunde skaffe Godset, men Dømmen lød, at Klavs Urne maatte gjøre sig skadesløs ved andet af Axels Gods⁴⁾.

¹⁾ Rigsark., Ramsø H. Nr. 4.

²⁾ Kancelliets Brevbøger ved Bricka, 1552, S. 167.

³⁾ Klevenf. Saml. (efter Adelsbr. 53, Rosenkrantz?).

⁴⁾ Rosenvinge, Gl. Domme, I, 197 ff. — Rigens Dombog.

Som det frengaar af disse Domme, har Peder Kristensen haft en Del Penge mellem Hænder paa denne Tid. Det er rimeligvis de 1500 Daler, Hr. *Mogens Gyldenstjerne* nylig havde forstrakt Axel Klavsen med, og som Peder Kristensen efter sin Tilbagekomst fra Kalundborg har taget ud af Søsterens paa Hjelmsø efterladte forseglede Kister. Ogsaa selve Hovedgjælden til Mogens Gyldenstjerne søgte han kort efter at faa afviklet; men her kom han ingen Vegne. Hr. Mogens var selvfølgelig meget forbitret over, at Peder Kristensen saa uventet havde faaet Axel Rosenkrantz i sin Magt, netop som han selv troede at have sikret sig hele Magten over ham. — Den 17. December 1552 sendte Peder Kristensen to Adelsmænd, Jørgen Tidemand til Hageløse og Jakob Emiksen, samt to Borgere fra Malmø og Trelleborg op paa Malmøhus til Hr. Mogens Gyldenstjerne og lod paa Axel Rosenkrantzes Vegne begjære, at Hr. Mogens vilde lade Peder Kristensen se de Breve, han af Axel Rosenkrantz og dennes afdøde Hustru havde paa det Gods i Fuglie og Maglerup i Skyts Herred¹⁾, da vilde han fuldgjøre samme Breve med Guld, Sølv og Penge eller ogsaa lade Godset følge Hr. Mogens, hvis han ikke kunde fuldgjøre Brevene. Dertil svarede Hr. Mogens, at han aldeles intet havde at gjøre med Peder Kristensen i den Sag, men vilde rette sig efter Breve og Segl. Ligeledes tilbød Peder Kristensen ved de nævnte Mænd at ville udbetale Hr. Mogens de 1500 Daler, hvad Dag han selv vilde bestemme inden Jul. Hertil svarede Hr. Mogens, at Brevet herom vilde han fuldgjøre, naar Axel Rosenkrantz gjorde sin Ed paa, at det var hans egne Penge; Peder Kristensen havde han intet at gjøre med i den Sag!²⁾

Peder Kristensen udvirkede da, eller havde maaske allerede tidligere udvirket, et Kongebrev til Mogens Gyldenstjerne, at han skulde tage mod de 1500 Daler og lade Axel Rosenkrantz faa sit Gods igjen. Men desuden havde han begaaet den Voldsomhed, selv at sætte sig i Besiddelse af de pantsatte Gaarde i Maglerup

¹⁾ o: Brevet af ^{29/11} 1551 paa 200 Daler, ovenfor S. 54, og maaske flere.

²⁾ Klevenf. Saml. til Fam. Rosenkrantz.

m. m., skjønt Indløsningen den Gang endnu ikke havde været tilbudt paa Tinge. Mandagen den 16. Januar 1553 paa „Søgning“ næst efter Jul mødte da Hr. Mogens Gyldenstjerne paa Lunde Landsting og tiltalte Peder Kristensen paa egne og paa Axel Rosenkrantz's Vegne. Kgl. Majestæts Brev og Befaling vilde Hr. Mogens selvfølgelig altid rette sig efter, som en hørsom og lydagtig Undersaat bør at gjøre; de 1500 Daler vilde han imidlertid kun annamme, naar de bleve ham tilbudte overensstemmende med Loven og Recessen og overensstemmende med hans Pantebrevs og andre Breves Lydende. Dernæst tiltalte Hr. Mogens Peder Kristensen for det *ulovlige Værgemaal*, som han tiltog sig over *Axel Rosenkrantz's Søn Klavs*, „thi Fader og Farbroder leve endnu.“ Desuden gjorde Peder Kristensen Axel Rosenkrantz til en *Fledføring* mod Lov og Ret, thi hans Søsken, Slægt og Byrd vare villige til at gjøre ham Fyldest, mere end Loven udviser. Desuden vilde Peder Kristensen gjøre Axel Rosenkrantz til en æreløs Mand, at han ikke kunde holde Brev og Segl, som hver ærlig Mand er pligtig og bør at gjøre. Desuden havde Peder Kristensen pantsat („udsett“) noget Gods mod de Breve og Segl, som Hr. Mogens har derom af Axel Klavsen. Ligeledes klagede Hr. Mogens paa kgl. Majestæts Vegne over, at Peder Kristensen har siddet kgl. Majestæts Brev og Befaling overhørig, thi han kom ikke til Rustning (3: Mønstring) her i Landet (3: Skaane) som andre gode Mænd, skjønt han havde Axels Gaard og Gods i sin Befaling og sit Forsvar. Til sidst klagede Hr. Mogens over, at Peders Fogeder og Tjenere havde taget tre Gaarde i Maglerup i Skyts Herred, som Hr. Mogens havde i Pant af Axel Rosenkrantz, fra ham med Vold og Uret, skjønt der aldrig var forkyndt Indløsning deraf, hverken paa Herredsting eller Landsting. Paa alle disse Artikler tilbød Hr. Mogens at gaa i Rette med Peder Kristensen, som selv var tilstede paa Landstinget.

At Hr. Mogens Gyldenstjerne har haft den juridiske Ret paa sin Side i de her nævnte Klageposter, lader sig vist næppe betvivle; men Peder Kristensen smuttede dog denne Gang fra ham. Han var ikke stævnet til Landstinget for at gaa i Rette

med Hr. Mogens, sagde han; vilde denne stævne ham personlig, var Sjællands Landsting og Tybjerg Herred hans Værneting; paa Axel Rosenkrantz's Vegne kunde han stævnes paa Togerup; men dette var ikke sket¹⁾.

Saa længe de Breve, Mogens Gyldenstjerne havde ladet sig give af Axel Rosenkrantz, ikke lode sig juridisk anfægte, kunde Peder Kristensen ikke komme ret vidt med sine Forsøg paa at indløse de pantsatte Godser. Han synes rigtig nok heller ikke at have taget videre Hensyn til disse Breve. I Aaret 1554 lod han saaledes Axel Rosenkrantz udstede et Skjødebrev til Kansler Johan Fris til Hesselager paa sin Hovedgaard *Tange* i Øxendrup Sogn i Gudme Herred i Fyn med følgende Gods i Gudme Herred: Hvidhavrekilde, Ebberød, Gamle Have, Bøys Have og Affuuldgaards Made (3: Eng) med deres Skov og Ejendom som et frit Enemærke liggende paa Svimminge Grund, desuden Stubetved og Brobjerg, liggende paa Øxendrup Grund, som altid plejer at være frit Enemærke, og to Gaardsæder, som ligge derved udenfor Tange; ligeledes Tange Mølle, 4 Gaarde i Øxendrup By, „som er gjort af Tange Bol“, med alle fornævnte Gaardes og alt fornævnte Gods Indtægter og rette Tilliggende, som er 4de Parten over al Øxendrup Grund, baade i Mark, Skov og Ejendom, som kaldes Tange Bol, undtagen en 4de Part i samme Tange Bol, som i Forvejen tilhører Johan Fris, ligeledes to Markeskjels Jord i det tredje Bol paa Øxendrup Grund, tillige med en Del Strøgods. Alt dette Gods skulde Johan Fris have som et frit Kjøb, hvorpaa Axel Rosenkrantz kvitterer for Modtagelsen af Guld, Sølv og Penge herfor. Som Medbeseglere nævnes derpaa *Peder Oxe* til Gisselfeldt, Korfitz Ulfeld til Kogsbølle, Kristoffer Valkendorf til Glorup og Peder Kristensen til Hjelmshø. Brevet ender med: „Givet og skrevet etc.“, hvorpaa Peder Kristensen har tilføjet en Forpligtelse til Joh. Fris, at denne inden 1. Maj næste Aar skal modtage et ligelydende Pergamentsbrev, og denne Forpligtelse er dateret: Nyborg, Torsdag efter St. Mortens

¹⁾ Klev. Saml. (Danske Herold). Brevet er atter læst paa Skaane Landsting Søgneting næst efter St. Mikkelsdag samme Aar.

Dag 1554. — Det er saaledes kun et foreløbig aftalt Kjøb, og selve Pergamentsbrevet synes aldrig at være blevet udstedt; Tange vedblev ogsaa at være i Axel Rosenkrantz's Besiddelse og indtil videre under Peder Kristensens Styrelse. Hvad der har hindret Salgets Iværksættelse, er ubekjendt; men det er vel ikke utænkeligt, at Mogens Gyldenstjerne har gjort Indsigelse mod Salgets Gyldighed efter de Breve, han havde faaet af Axel Rosenkrantz, ifølge hvilke intet Gods maatte sælges eller bortpantes uden først at være tilbudt ham¹⁾.

Til sidst lykkedes det dog *Peder Kristensen* at komme til et Slags Forlig med *Mogens Gyldenstjerne*. 3. Juni 1557 har Peder Kristensen nemlig stævnet Landsdommer Klavs Urne for Kongens Retterting i Anledning af, at Klavs Urne havde sat Sagen mellem Peder Kristensen og Mogens Gyldenstjerne om de tre Bønder i Maglerup ind for Rigens Kansler, der atter lod den vende tilbage til Landstinget, hvorved Peder Kristensen mente sig forurettet. De bleve da i Kongens Nærværelse forligte saaledes, at Sagen skulde være, som den aldrig var sket, og de derom udstedte Breve magtesløse. — Men samme Dag havde Peder Kristensen ogsaa stævnet Hr. Mogens Gyldenstjerne selv ind for Kongens Domstol for nogle Breve i Anledning af en Trætte, han paa Axel Klavsens Vegne havde med Hr. Mogens om noget af Axel Klavsens Gods, som Hr. Mogens havde i Pant; gode Mænd havde forliget den Sag saaledes, at Hr. Mogens skulde antvorde Peder Kristensen alle de Pantebreve og andre Breve, han havde i den Sag; men Peder Kristensen havde ikke faaet noget saadant Brev. Til sidst blev der da mæglet et saadant Forlig, at Hr. Mogens strax skulde antvorde Peder Kristensen de Breve, han havde hos sig; og hvad andre Breve, det være sig Pante-

¹⁾ Adelsbreve Fasc. 53 Nr. 135. — I den arnemagnæanske Saml. paa Universitetsbibliotheket (*Dipl. Dan. in genere* Fasc. XII, 15) findes et St. Mikelsdag 1554 paa Hjelmø udstedt Pergamentsbrev, hvorved Axel Klavsens skjøder til Joh. Fris 5 Gaarde i Øxendrup S. og By, Gudme Herred (selve Hovedgaarden Tange nævnes ikke heri). Men heller ikke dette Brev synes nogensinde at være traadt i Kraft. *Alle Segl mangle*, og der fattes alle juridiske Notarialpaategninger. — Endnu 1559 aflagde ogsaa Fogeden paa Tange Regnskab til Axel Rosenkrantz.

breve, Tingsvidner, Forfølgingsbreve, Vidisser etc., der fandtes hos Hr. Mogens, skulde være døde og magtesløse, og herom udstedtes et aabent kgl. Brev¹⁾.

Det er rimeligvis ikke blot Maglerup-Godset, dette Forlig angaar, men ogsaa de meget omtalte 1500 Daler, hvorfor Ramsasa med mere Gods var pantsat, hvilket kunde indløses for 1600 Daler, som rigtignok skulde være „Axel Rosenkrantzes egne Penge“. Det synes netop at være denne sidste Paastand, Hr. Mogens Gyldenstjerne har maattet opgive; i al Fald ser man, at Peder Kristensen paa Axel Rosenkrantzes Vegne af Rigsraad Klavs Bilde til Lyngsgaard omtrent paa denne Tid har laant netop 1600 Daler²⁾. Senere maatte Broderen Mogens betale Summen. Han satte rigtignok i Rette, om Peder Kristensen var den, der maatte saaledes afhænde Broderens Gods og pantsætte det; men Retten erklærede paa Skaane Landsting, at Broderens Segl fandtes for Brevet, og at Axel Rosenkrantz maatte holde sit Brev, hvis han vilde beholde sin Ære. „Hvad enten dit Segl er kommet derfor dig vitterlig eller uvitterlig“, tilføjer Mogens i et Brev til Broderen, „det maa Gud og du vide, og hvorhen de Penge ere komne, det véd jeg lige saa lidt af som du, og kom de vel en anden saa snart til Gavn som dig“³⁾. Hvilket Gods Peder Kristensen havde pantsat i denne Anledning, vides ikke. Senere ser man dog, at ogsaa *Togerup* var pantet bort af Peder Kristensen.

Paa den Tid, *Peder Kristensen* fik bragt et Slags Forlig i Stand med Mogens Gyldenstjerne, maa han dog endnu have haft visse indflydelsesrige Beskyttere, der have kunnet tale hans Sag. Medens han tidligere kun forekommer som kgl. Hofsinde,

¹⁾ Tegn. 1557 p. 203; 204; jævnf. Kancelliets Brevbøger ved Bricka, S. 108.

²⁾ Adelsbr. Fasc. 53, Rosenkrantz: Mogens Rosenkrantz tilbyder for sin Broder Axel at betale Sten Bille til Vandaas 1600 Joachimsd., som Axel R. skyldte salig Klavs Bille († 1558), Lund, Mand. efter Misericordia 1559. — Sammesteds Kvittring fra Sten Bille til Mog. R. for de 1600 Joakimsdaler og 180 Joakimsd. i Rente for et Aar, Landskrone, Lørdag før St. Laurentii Dag.

³⁾ Fam. Rosenkrantz Hist. II, Dipl. Nr. 215 og 216, to ret karakteristiske Breve mellem Brødrene om denne Sag.

i hvilken Egenskab han saaledes i Begyndelsen af Aaret 1555 ledsagede Dronning Dorothea og Hertug Frederik (II) til Wismar i Anledning af et fyrsteligt Bryllup¹⁾, var han 1555 bleven forlenet med *Tølløse*²⁾, og i Aaret 1557 havde han købt *Sandbygaard* (Tybjerg Herred) af sin Slægtning Kristoffer Fikkese; men dette Kjøb skulde blive hans Ulykke. Salgets Gyldighed blev nemlig bestridt af Kristoffer Fikkese's Svoger, Movrids Pedersen til Gunderstrup (nu Kulla (Gunnarstorp i Helsingborg Len), fordi Kristoffer Fikkese havde pantsat Gaarden til ham, og han paa-stod, at Kristoffer Fikkese havde udstedt et Forpligtelsesbrev om ikke at sælge Gods til andre end ham; men dette Brev var forsvundet; det havde været i et Skrin, som stod paa Sandbygaard, men som var blevet opbrudt i den Tid, det havde staaet under Peder Kristensens Værgemaal. Ved en kgl. Rettertingsdom, som afsagdes paa Nyborg Slot d. 15. Juni 1558, tilkjendtes vel Sandhygaard Peder Kristensen, indtil Forpligtelsesbrevet bragtes til Veje; men med Hensyn til Skrinets Opbrydelse blev en svær Mistanke hvilende paa ham, og der forbeholdtes Movrids Pedersen Ret til at forfølge denne Sag videre³⁾. Men hvad der var endnu værre, det var, at der samtidig førtes en Sag mod Peder Kristensen af Jørgen Grubbe til Sandby, der ogsaa var optraadt i den foregaaende Sag med Vidnesbyrd mod Peder Kristensen. Denne havde nemlig ladet fire af sine Karle i fornummet Dragt opsnappe Jørgen Grubbes Skriver ved Næsby Bro og føre ham til Hjelmnsø, hvor han holdt ham i Forvaring. Peder Kristensen benægtede med den største Frækhed at have haft noget med den Sag at gjøre. Første Gang, Sagen var for Retten, blev Peder Kristensen derfor frikjendt ifølge de Vidnesbyrd, han fremlagde i Retten, „indtil saa længe nogen vilde sigte ham“. Da Jørgen Grubbe havde sanlet nye Vidnesbyrd, mødte begge Parter atter senere med deres Beviser for det kgl. Retterting, baade med skriftlige og mundtlige Vidnesbyrd. Peder Kristensens

¹⁾ Kancelliets Brevbøger ved Bricka, S. 354.

²⁾ Samme Skr. S. 384, 385.

³⁾ Rosenvinge, Gl. danske Domme, II, 199—203.

Vidnesbyrd fandtes at være løgnagtige, idet somme af Vidnerne mundtlig erklærede, at de aldrig havde vidnet, som de skriftlige Vidnesbyrd lød; men Peder Kristensen fremstod for Kongen og Raadet og svor ved sin højeste Ed, saafremt han nogen Tid vilde blive salig hos Gud, at han var uskyldig i den Sag, og forpligtede sig derhos for Kongen og Raadet, at dersom det kunde findes, at han var skyldig i den Sag enten med Ord, Befaling, Raad eller Gjerning, da vilde han dermed have forbrudt Ære og Liv, Hals og Gods. Efter mange Søgemaal afgjordes Sagen endelig paa det kongelige Retterting i Nyborg d. 17. Juni 1558, altsaa to Dage efter at der var faldet Dom i Sagen angaaende Sandbygaard; thi det var nu lykkedes Jørgen Grubbe at kunne føre selve den opsnappede „Dreng“ frem som Vidne. Dommen kom da til at lyde, at eftersom de fire „forkappede“ Karle fandtes at være Peder Kristensens Tjenere og rede hans Heste, og den Gjerning skete i hans Brød og af hans Brød, da bør Peder Kristensen at staa for den Gjerning til Rette og bøde derfor efter Loven, og de, som udi denne Sag med Peder Kristensen vidnet haver, at have vidnet Løgn og bør derfor at straffes efter Recessens Lydelse; desligeste findes og Peder Kristensen at være en Meneder for Gud og en Løgner for Menneskene, og bør derfor at straffes som en Meneder og en Løgner. Men da der i Loven eller i Recessen ikke fandtes nogen „udtrykt Mening“ om saadanne Forpligtelser, som Peder Kristensen havde forpligtet sig selv til paa Ære, Liv og Gods, saa blev han derfor dømt i Kongens Naade og Unaade¹⁾.

Kongen kunde saaledes gjøre ved ham, hvad han vilde. Marskalken, Jens Truidsen (Ulfstand), tog i Embedsmedfør hans Hest og Harnisk fra ham, „som det pleier at gjøres efter en æreløs Mand“²⁾; selv blev han foreløbig sat i Forvaring paa Nyborg Slot. Senere flyttedes han til Kjøbenhavn og sattes i Blaa Taarn. Ordre herom er allerede den 7. Juli 1558 udstedt til Hr. *Mogens Gyldenstjerne*, der nu var Statholder paa Kjøben-

¹⁾ Rosenvinge, Gl. d. D. II, 206—9.

²⁾ Dok. af 14. April 1564 hos Matzen, Den danske Panterets Hist. S. 186—87.

havns Slot og der som Rigsraad ogsaa havde deltaget i Dommene i Nyborg. Kongen synes dog paa denne Tid at have været stemt for Mildhed. Vel paalægges det Hr. Mogens at passe godt paa ham; men der tilføjes, at hvis Peder Kristensens Slægt og Venner ville gaa i Borgen for, at han vil begive sig til sin Gaard Hjelmø, altid blive der tilstede, ikke begive sig videre derfra, end Gaardens Mark strækker sig og ad rette Vej til hans Sognekirke, og hvis de ville angive, hvor stor en Sum de ville forpligte sig til at stille i Borgen, hvis Betingelserne brydes af ham, saa skal Hr. Mogens sende Kongen en Udskrift af deres Forpligtelsesbreve¹⁾. Foreløbig blev dette dog ikke til noget; derimod blev fire Karle, der havde været med at gjøre en Nøgle til det Fængsel, Peder Kristensen sad i, grebne og straffede²⁾. Det staar formodentlig i Forbindelse med dette Befrielsesforsøg, at Mogens Gyldenstjerne allerede i Oktober 1558 havde klaget over, at der var nogen Vanskelighed ved at holde Peder Kristensen i Forvaring paa Kjøbenhavns Slot, og derfor havde foreslaaet, at han flyttedes til Krogen (Kronborg)³⁾. En Mand i Odense blev ogsaa henrettet for Peder Kristensens Sag⁴⁾; derimod eftergav Frederik II, som imidlertid havde bestøget Tronen. 4. Aug. 1559 paa Peder Billes og Herluf Trolles Forbøn den Tiltale, han havde til en Mand ved Navn Rasmus Andersen for et Vidne, han i sin Tid havde vidnet med Peder Kristensen⁴⁾. Paa denne Tid synes der saaledes atter at have gjort sig en mildere Stemning mod Peder Kristensen gjældende. Mikkelstdag 1559 har Peder Kristensen ogsaa paa Kjøbenhavns Slot underskrevet et Forpligtelsesbrev, hvori han erklærer sig skyldig i sin Forseelse, men paa Rigsraadets Forbøn frigives mod at erlægge en Sum af 2000 Daler og forpligte sig til ikke at forlade Hjelmø og Sognet, og ikke at begaa nogen hemmelig eller aabenbar Handling mod Kongen og Rigets Undersaatter, men

¹⁾ Tegn. 1558, p. 392 (Kancelliets Brevbøger, S. 192).

²⁾ Tegn. 1559, 10. Marts, p. 40. (Kancelliets Brevbøger v. Bricka, S. 214; 244; 256).

³⁾ Tegn. 1559, 24. Nov., p. 168. (Kancelliets Brevbøger, S. 337).

⁴⁾ Reg. 1559, p. 254. (Kancelliets Brevbøger, S. 297).

hvis han forsaa sig herimod, da at have forbrudt 2000 Daler og sit Liv¹⁾. Dette Forlig kom imidlertid aldrig i Stand, og det tidligere omtalte Brev, hvorved Mogens Klavsen Rosenkrantz faar 2000 Daler tilbage, som vare indlagte hos Slotsfogeden i Kjøbenhavn paa Peder Kristensens Vegne, staar maaske i Forbindelse hermed, skjönt det rigtignok ikke er let at se, hvad Interesse Mogens Rosenkrantz netop paa den Tid skulde have haft af at faa Peder Kristensen fri. Samme Slotsfoged havde imidlertid Fuldmagt til at sælge Peder Kristensens Gaard ved Volden i Kjøbenhavn, og da Kongen netop paa denne Tid vilde have en Farver i Kjøbenhavn, købte han Gaarden (ved Farvergade)²⁾. Kort før var Peder Kristensen selv bleven ført til Krogen³⁾; her blev han imidlertid helt ustyrlig. Han brød ud af Fængslet, hvori han sad, og sprang over Muren, men blev atter greben, hvorfor Kongen Nytaarsdag 1560 gav Mogens Gyldenstjerne Ordre til at lade ham sætte i Jern og at paalægge Fogeden og Slotsskriveren paa Krogen at have godt Opsyn med ham, at han ikke undkom; thi saa skulde de selv komme til at sidde i hans Sted⁴⁾. Mogens Gyldenstjerne var dog ikke glad ved at skulle passe paa ham. „Han er farlig at have i Huse nu i denne Tid“, skriver han 20. Apr. d. A. til Frederik II, og beder om, at han maa blive flyttet til et andet Sted⁵⁾. Det var nemlig netop paa denne Tid, at man var meget bange for Peder Oxes „Praktikker“ og frygtede et Angreb paa Krogen; man var aabenbart bange for, at Peder Kristensen skulde slippe ud og begive sig til Peder Oxe, saaledes som det netop paa denne Tid var Tilfældet med flere lignende Adelspersoner, der vare komne paa Kant med Loven. De stode i Forhold til hinanden fra tidligere Tid som Naboer, og mærkelig nok var deres Skjæbne bleven afgjort i de samme Dage i Nyborg 1558. Peder Kristensen synes dog ikke at være bleven flyttet

¹⁾ Ryge, Peder Oxes Levned, S. 219—21; jfr. Thiset, anf. Skr. S. 58.

²⁾ Kancelliets Brevbøger, 16. Dec. 1559, S. 348.

³⁾ Tegn. o. a. L., 12. Oktbr. 1559, p. 149.

⁴⁾ Tegn. 1560, p. 197 (Kancelliets Brevbøger 354).

⁵⁾ Rigsark., Danske Kong. Hist. Fasc. 40.

og sad endnu i adskillige Aar fængslet; til sidst gik han fra Forstanden i Fængslet.

Strax efter Peder Kristensens Fængsling var *Mogens Rosenkrantz* fremtraadt paa Sjællands Landsting og havde vedkjendt sig Værgemaalet for sin Broder *Axel Rosenkrantz* og dennes Søn som nærmeste Slægtning, samt havde nedlagt Forbud mod, at nogen „bevarede sig“ med noget af Peder Kristensens Gods, før det Gods blev udlagt, som Peder Kristensen modtog af *Axel Rosenkrantz*, og med *Axel Rosenkrantzes* Kjøbe- og Pantebreve¹⁾. *Mogens* tog ogsaa strax fat; som vi allerede tidligere have omtalt, maatte han saaledes skaffe de 1600 Daler til Veje, hvorfor Peder Kristensen havde pantsat Gods til *Klavs Bilde*; thi *Axel Rosenkrantz* erklærede, at Brevene maatte indløses, da han ikke vilde være æreløs. Det er ynkelige Breve, der i denne Anledning vekles mellem Brødrene i April 1559; skrøbelige og svagelige vare de begge, hvorfor *Mogens* meget nødig vilde paa tage sig Værgemaalet; Adelsmændene skulde desuden paa denne Tid have deres „Rustning“ færdig; „jeg véd ikke, hvorledes jeg skal bære mig ad dermed“, skriver *Axel*, „jeg har ingen Heste, og de Harnisker, jeg har, ere ikke af en saadan Beskaffenhed, at nogen Karl kan være forvaret med dem“; Broderen maa derfor sørge for Udrustning for ham²⁾. Saaledes saa det vistnok ofte ud med Smaa-Adelens Rostjeneste allerede paa denne Tid.

I Løbet af Aaret 1560 døde imidlertid *Mogens Rosenkrantz*. Nu blev det atter *Mogens Gyldenstjerne*, der fik Sagens Ledelse i sin Haand. 28. November s. A. blev han af Kongen beskikket til Værge for *Axel Klavsens* Barn³⁾. 12. Marts 1561 udstedte derpaa *Axel Rosenkrantz* fra *Hjelmsø* et Brev, hvori han gjorde Peder Kristensens Værgemaal for sig selv og sit Barn dødt og magtesløst, da Peder Kristensen „nu er en fordærvet Mand, som ikke maa værge, og har hærget og ikke værget, som han mig lovet og tilsagt haver“, og udbad sig en Dom herom fra Landstinget. Den 18. Juni oplæstes Brevet paa Landstinget i

¹⁾ Landstingsvidne af 17. Aug. 1558, Adelsbr. Fasc. 12.

²⁾ Familien Rosenkrantzes Historie II, Dipl. Nr. 225—26.

³⁾ Kancelliets Brevbøger, S. 468.

Ringsted, men Landsdommeren udstedte blot et Vidnesbyrd herom, da han ikke kunde afsige nogen Dom herom uden Gjensvar fra Modparten¹⁾. Mogens Gyldenstjerne tog sig derpaa af Mogens Rosenkrantz's efterladte Gods paa Navntorp og forfulgte Skriveren, Jakob Mogensen, saaledes som ovenfor (S. 45) omtalt. 30. Maj 1562 har Axel Rosenkrantz derpaa paa Hjelmsø, hvor han vedblev at have sit Ophold, udstedt Kvittering til sin kjære Svoger, Hr. Mogens Gyldenstjerne til Stjernholm, for 4 Sølvstaabe, 3 Sølvskaale, en Sølvske, et forgyldt Sølvbælte, otte forgyldte Sølvspænder, som ogsaa hørte til et Bælte, en liden „Brasse“ med Ædelstene i, to Signetringe af Guld og alt andet Sølv, Guld og Penge, som Mogens Rosenkrantz's efterlod sig, samt for alt, hvad han hidtil havde opbaaret af Axels eget Gods, som han havde i Befaling; dog skal Hr. Mogens indløse for ham alt det Gods, der var pantsat til Tage Ottesen (Thott). Til Gjengjæld lovede Axel Rosenkrantz at holde Hr. Mogens skadesløs for al hans store Umage, og Vederlaget bestemtes senere (8. December s. A.) til den Ret og Rettighed, der kunde tilfalde Hr. Mogens for Værgemaalet, nemlig hver 3die Penning af Indtægten, ligesom Hr. Mogens skulde holdes skadesløs for hvad han satte til af sit eget til Godsets Indløsning eller til Byggeforetagender paa Gaardene²⁾.

Axel Rosenkrantz døde 1564 og blev 6. Februar begravet i Tybjerg Kirke. Hr. Mogens Gyldenstjerne sendte strax sin Hustru, Fru Anna Sparre, tillige med sin Myndling, Sønnen **Klavs Rosenkrantz**, der opdroges i hans Hus, til Begravelsen og til Hjelmsø for at overtage alle Sager. Dagen efter optoges Inventarielister over Axel Rosenkrantz's Ejendele, der vise, at han dog endnu besad en Del mere værdifulde Gjenstande, og som i kulturhistorisk Henseende ere af megen Interesse³⁾. *Klavs Axelsen Rosenkrantz* maatte jo nu være Arving baade til *Togerup*, *Tange*

¹⁾ Adelsbreve Fasc. 53, Rosenkrantz.

²⁾ Voss, Pergamentsbreve, Danmark, Værgemaalssager, Fasc. 14, Nr. 1; Gjældsbreve, Fasc. 21 b., Nr. 58 og 108.

³⁾ Fam. Rosenkr. Hist. II, Dipl. Nr. 219—221; jævnf. Tr. Lund, Danm. og Norges Hist. i Slutn. af 16. Aarh. I, 2, 373.

og *Navntorp*; men hvis han skulde dø, vilde dels efter de Breve, der i sin Tid vare udstedte til *Peder Kristensen*, dels fordi Peder Kristensen som hans Morbroder var hans nærmeste Slægt paa mødrene Side, denne kunne gjøre Fordring paa Arven. Klavs: Rosenkrantz „til Togerup“ maatte derfor allerede d. 14. April s. A. i Kjøbenhavn udstede et Brev, hvori han paa Grund af, at Peder Kristensen var dømt fra Skjold og Hjelm og paa ulovlig Vis havde tiltaget sig Værgemaalet over Faderen og ham, uagtet hans Farbroder den Gang levede, samt som Væрге havde hærgtet og ikke værget, idet han havde afhændet hans fædrene Gods til andre og pantsat Togerup, erklærer, at han ikke skal arve ham, men derimod indsætter *Mogens Gyldenstjerne*, *Peder Bilde* og *Sten Rosensparre* samt deres *Hustruer* til sine Arvinger, hvis han døde uden Livsarvinger, fordi deres *Hustruer* paa fædrene Side vare hans nærmeste Slægt og Byrd¹⁾. Mogens Gyldenstjernes Arveret udledes saaledes gennem hans *Hustru* Anne Movridsdatter Sparre som Arving efter dennes Fæster, Axel Rosenkrantzes Moder Kirstine Jepsdatter Sparre; Peder Bilde og Sten Rosensparres *Hustruer* bleve arveberettigede gennem deres Moder Fru Ide Munk, der var Søsterdatter af Klavs: Ludvigsen Rosenkrantz til Palsgaard (og Tange).

De tre høje Rigsraader delte saaledes Huden, inden Æslet endnu var død. *Klavs Rosenkrantz* har dog rimeligvis været svagelig. Aarsdagen efter, 14. April 1565, udstedte han i Overværelse af Børge og Herlut Trolle med flere en almindelig Kvittering til Hr. Mogens Gyldenstjerne for Regnskab for hele den Tid, denne havde været hans Væрге, nemlig fra Aar 1560 og med Indbefattelse af det nærværende Aar lige til 1566(!)²⁾. Han synes nu altsaa at være bleven myndig, men i de første Dage af Juni Maaned døde han i Mogens Gyldenstjernes Hus. Hr. Mogens underrettede strax Peder Bilde og Sten Rosensparre, der da som Regeringskommissærer opholdt sig ved Hæren ved Halmstad, om Dødsfaldet. De svarede ham d. 7. Juni herpaa.

1) Fam. Rosenkrantzes Hist. II, Dipl. Nr. 223; jævnf. Matzen, Den danske Panterets Hist. S. 186—87.

2) Fam. Rosenk. Hist. II, Diplom. Nr. 222.

og bad ham sørge for Sagerne og navnlig at skaffe kgl. Bekræftelse paa Klavs Rosenkrantz's Brev, hvorved denne indsatte dem til Arvinger, „at der ikke nu skal komme Folk og faa det fra os, thi vi have ingen Tvivl om, at der jo vel bliver den, der staar derefter“¹⁾).

Det viste sig ogsaa snart, at det ikke gik saa let med Arven. Allerede d. 15. Juni gav Kongen Ordre til Jens Ulfstand i Sjælland, Bjørn Kaas i Skaane og Eskild Gøje i Fyn, at de skulde tage i Forsvar alt det Gods, som Klavs Rosenkrantz havde efterladt sig og som nu var tilfaldet Peder Kristensen, at ikke noget skulde forrykkes eller bortkomme²⁾. 22. Juli indskærpedes det atter Jens Ulfstand ufortøvet at begive sig til *Hjelmsø*, tage Gaard og Gods til sig paa Kongens Vegne og sætte en god, tro Karl derpaa som Foged, ligesom han ogsaa fik Ordre til at tage alle de Penge, Pantebreve og Gjældsbreve til sig, som fandtes i Anders Godskes Hus i Kjøbenhavn og som tilkom Peder Kristensen paa hans egne eller hans Søstersøns Vegne, for at det kunde komme dem til Bedste, som det med Rette tilkom³⁾.

Efterretningen om disse Skridt af Kongen havde selvfølgelig foruroliget Peder Bilde og Sten Rosensparre. Allerede d. 24. Juni havde de derfor fra Feltlejren ved Ny Lødesø sat Kongen ind i Sagen og andraget paa, at Godset maatte blive i Hr. Mogens Gyldenstjernes Værge ligesom tidligere, indtil de kom tilbage fra Felttoget; da vilde de gjerne underkaste sig en retslig Afgjørelse af, hvem Godset tilkom⁴⁾. Kongen svarede herpaa, at de skulde lade ham se de Breve, som vare udfærdigede mellem Klavs Rosenkrantz og dem; thi Kongen vidste ikke rettere, end at Peder Kristensen var nærmeste Arving efter sin Søstersøn, og han havde kun taget Godset i Forsvar, for at det ikke skulde „forrykkes eller bortkomme“⁵⁾. — Dette Udfald kom adskillige

¹⁾ Sammesteds Nr. 294.

²⁾ Tegn. 1565, p. 311.

³⁾ Tegn. 1565, p. 340; 342.

⁴⁾ Rigsarkivet, Danske Kong. Hist. 51, Nr. 47.

⁵⁾ Tegn. 1565, p. 343. — Ogsaa i et egenhændigt Brev fra Peder Bilde til Mog. Gyldenstjerne, dat. Feltlejren for Elfsborg 2. Aug. 1565, kommer

uventet; foruden at Peder Bilde var meget misfornøjet, ytrer ogsaa Bjørn Andersen, der skyldte Klavs Rosenkrantz 500 Daler, sig i et Brev af 8. Dec. 1565 meget misfornøjet med Kongens Indblanding: „Jeg har nu hørt, desværre, at Jens Truidsen paa kgl. Majestæts Vegne skal annamme alt hans Gods, og gaar det nu saa til, at hvem der falder, den staar aldrig op; saa vilde jeg nødigt være i deres Gjæld“; han beder derfor Mogens Gyldenstjerne om at laane ham Summen i sit eget Navn¹).

Sagen kom da endelig for Retten d. 4. Maj 1566, da Efterkommerne efter Ludvig Nielsen Rosenkrantz til Palsgaard og Tange, nemlig *Oluf Munk* til Tvis som Søn af Mogens Munk til Volstrup og Karen Ludvigsdatter Rosenkrantz, *Harvig Juel* til Palsgaard som Søn af Thomas Juel til Lund og Lene Ludvigsdatter Rosenkrants, *Movrids Podebusk* til Kjørup paa sin Hustru Magdalene Sehesteds Vegne som Datter af Klavs Sehested og Lisheth Juel Thomasdatter, og Fru *Ida Munk*, Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantzes Efterleverske, som Datter af Mogens Munk og Karen Ludvigsdatter Rosenkrants og selvfølgelig ligeledes paa sine Døtre Birgitte Peder Bildes og Fru Mette Sten Rosensparres Vegne, i Retten fremlagde en „Supplikats“, de havde tilstillet Hans Majestæt som Klavs Rosenkrantzes rette Arvinger. De vilde godtgjøre, at Peder Kristensen havde forbrudt baade Ære og Liv og derved havde mistet sin Arveret; men Joakim Beck, der mødte paa Kongens Vegne, svarede hertil, at Peder Kristensen ikke var dømt fra Ære og Liv, men var dømt i Kongens Naade og Unaade efter sine egne Ord og Forpligtelser. Dette godkjendte Rigsraaderne, idet de erklærede, at Peder Kristensen ikke havde forbrudt sit Gods ved at dømmes i Kongens Naade og Unaade, „efterdi ingen kan forbryde sit Gods, uden han fører Avindskjold mod Riget“, og derfor burde arve Klavs Rosenkrantz som dennes Morbroder og nærmeste Slægt²).

Peder Bilde nærmere ind paa Sagen; man ser heraf, at P. Bilde endnu den Gang nærrede Mistanke i Anledning af Sagens Fremstilling for Kongen.

¹) Klev. Saml. (Dok. Beskr.).

²) Rosenvinge, Gl. danske Domme III, 54 ff. (Orig. i Rigsark., Domme og Tingsvidner, Nr. 86).

Netop samtidig med, at denne Dom var falden, var *Peder Oxæ* bleven udsonet med Kong Frederik II. I det hele er der et mærkeligt Sammentræf mellem Tildragelserne i Peder Kristensens og Peder Oxes Liv. De vare blevene ramte af Kongens Unaade omtrent samtidig; Peder Oxes Dom var falden i Nyborg i de samme Dage, da Peder Kristensen dømtes til Fængsel paa Kongens Naade og Unaade. I det foreløbig udstedte Skødebrev til Johan Fris paa Tange Gaard af Aaret 1554 stod Peder Oxes Navn blandt Vidnerne; Peder Kristensen maatte opgave sin Forlening Tølløse, fordi det kort før Peder Oxes Unaade var mageskiftet til denne. At Mogens Gyldenstjerne var en af Peder Oxes mægtigste Fjender, er der meget, der tyder paa. Nu, da Peder Oxæ i Slutningen af Aaret 1566 kom endelig tilbage til Landet, maatte Mogens Gyldenstjerne „neder fra Slottet“, som det hedder i en gammel Optegnelse, „og Peder Oxæ og Johan Fris kom der igjen“. Mogens Gyldenstjernes Tid var omme; Peder Oxæ fik hans Plads, ja blev i Aaret 1567 Rigshofmester og gift med Sten Rosensparres Enke, Mette Rosenkrantz. Den 29. April 1568 solgte derpaa Kongen alt Peder Kristensens og Klavs Rosenkrantzes Gods for 6000 Daler til Peder Oxæ og Otto Brahe. „Da *Peder Kristensen* i vor salig Herre Faders Tid“, hedder det i Skjødebrevet, „er funden menedig som en aabenbar Guds Laster og sig selv der til med har forpligtet imod vor kjære Fader fra Liv, Ære og Gods og derfor af Danmarks Riges Raad er dømt udi vor kjære Hr. Faders Haand paa Naade og Unaade, og vi til denne Dag ikke have kunnet lade udspørge, hvem hans rette Arvinger ere, og Peder Kristensen er nu selv kommen udi sliig Skrøbelighed, saa *han ikke er ved sin Forstand*, saa han kan vide, hvem hans rette og næste Arvinger ere, med hvilke vi kunde lade handle om hans Forløsning, og *os nu trænger til Penge* til denne Krigs Førelse“, — ja saa sælger han med Rigsraadets Samtykke Godset til de nævnte Mænd, nemlig *Tange, Togerup* og *Hjelmsø*; men hvis Peder Kristensen kommer til sin Forstand igjen, saa han kan gjøre Rede for, hvem hans rette Arvinger ere, saa forpligter Kongen sig til at give ham og hans Arvinger Fyldest for Godset.

— For *Peder Kristensen* blev der ifølge kgl. Ordre af 17. Maj s. A. sørget paa den Maade, at han skulde have sin „Værelse“ og nødtørftigt Underhold i Sorø Kloster, hvorfor Peder Oxe og Otto Brahe aarlig skulde „fornøje“ Abbeden med 50 Daler.¹⁾

De to Mænd fik nu ligeledes Bemyndigelse til at indløse alle Pantebreve og Gjældsbreve fra Mogens Gyldenstjerne og de øvrige Pantehavere i Peder Kristensens, Mogens og Axel Rosenkrantz's samt Klavs Rosenkrantz's Gods, og derpaa foretog de 11. November 1568 en Deling af Godset indbyrdes, hvorved hver for sig fik Halvparten af *Togerup* og Halvparten af *Hjelmsø* Hovedgaard og Hjelmsø By, med den for Peder Kristensen meget betegnende Tilføjelse: „efter gammel Landgilde, førend Peder Kristensen holdt Avl, og hvad Jord Peder Kristensen har taget fra Bønderne, skal dem igjen udlægges for det gamle Landgilde“; dernæst Halvparten af *Tange* med Halvparten af Tange Mølle og meget til disse Gaarde liggende Jordegods²⁾. — Adskillige Arvinger meldte sig senere; saaledes overlod *Erik Ipsøn* til Assertorp i Skaane i Aaret 1570 sin Andel i Peder Kristensens Gods til Peder Oxe og Otto Brahe³⁾. Endelig fik de to Mænd 21. Februar 1571 *Laosebrev* paa alt Godset; „Laas er Lovens Ende“⁴⁾.

Dermed sluttedes denne langvarige Sag. *Peder Kristensen* levede den Gang endnu i sin sløve Tilstand; gamle *Mogens Gyldenstjerne* derimod var død d. 9. Oktbr. 1569. Alle hans langvarige Bestræbelser efter at komme i Besiddelse af Axel og Klavs Rosenkrantz's Gods havde været forgjæves. Næppe har noget ærgret ham mere, end at det netop skulde blive Peder Oxe, der snappede Byttet ud af hans Haand. Halvdelen af *Togerup* og *Tange* fandtes endnu i dennes Besiddelse ved hans

¹⁾ Fam. Rosenkr. Hist. II, Dipl. Nr. 225. — Reg. o. a. Lande 1568, p. 193; 194; 195; 199.

²⁾ Orig. p. Perg., Gavnø Arkiv.

³⁾ Arnemagnæanske Saml., Dipl. Dan. in genere, Fasc. XIII, 26. — Erik Ipsøn forekommer oftere som Vidne i Axel Klavnsens Breve, saaledes i Brevet af 26. Marts 1551, hvor hans Segl (*Rosensparre*) findes (Rigsark., Gjønge H., Nr. 11).

⁴⁾ Ryge, Peder Oxe, 219 ff.

Død 1575. Da hans Arvinger i Aaret 1578 delte hans Løsøremellem sig, fandtes heriblandt ogsaa — „Peder Kristensens gamle Seng“¹⁾ — Det gamle *Tange* forsvandt nu som Herregaard; i Mette Rosenkrantzes Tid synes hendes Part at være bortfæstet til en Bonde. Det kom tillige med Møllen ved Arv eller Mageskifte efterhaanden ind under Glorup²⁾.

Lidt om Familien Rohweder.

Ved **H. W. Harbou.**

Paa Foranledning af Spørgsmaal 9 i 2. Række V, 279 meddeles her nogle Oplysninger om Slægten Rohweder, hvis Navn man træffer i den danske Hærs Rækker fra den skaanske Feides Dage og indtil 1864, da dens sidste militære Repræsentant fandt Heltedøden paa Dybbøl³⁾.

- I. *Hans Rohweder* — Kornet i Livregiment tilhest, blev 1678 Lieutnt., 1679 Regimentskvartermester, $20/3$ 1683 Ritmester, 1689 reduceret — kan antages at være Fader til de 2 Brødre
- II. 1. *Adam Hans Rohweder*, † $1/6$ 1752, traadte c. 1709 ind i 2. Fynske Rytte. Reg., med hvilket han deltog i den spanske Arvefølgekrig og den store nordiske Krig, var Kvartermester, da Regimentet blev reduceret 1721; Vagtmester ved Vestsjæl. nat. Drag. Reg., reduc. 1731; siden Sergent i Garnisons Reg.⁴⁾, hvor han $18/10$ 1749 blev Fænrík, $7/4$ 1751 Sekltnt. (Anc. $18/12$ 1750). Han nævner Oberstltnt. R. som sin Broder, men omtaler ikke Kone eller Børn.

¹⁾ Dske Saml. ved Bruun m. fl. 2. R. VI, 179.

²⁾ Aktstykker, udg. af Fyns litt. Selsk. I, 175, 176; jævnf. Danske Herregaarde XIII, Bramstrup. — Hist. Tidsskr. 5. R. V, 421 (Bidrag til Fam. Rosenkr. Hist. i 16. Aarh. sidste Halvdel, S. 145).

³⁾ For forskellige af de ndf. meddelte Oplysninger takkes Fru A. Larsen f. Rohweder, d'Hrr. Direktør Delgobe, Sognepræst A. Jantzen og Arkivfuldm. Thomle samt den alm. Enkekasse i Christiania.

⁴⁾ Krigskanc.'s Ref. Sager 1749 $10/10$, jvf. $8/1$.